

A. KAFKASYALI*

AHISKA SÜRGÜNÜNÜN SON TANIKLARINDAN ÂŞIK ŞAİR KÂMAL
KARAEV

Камал Караев – 1944 жылы қуғындалған Ахыска түріктерінен қалған соңғы куәгер, түрік ақындық өнерін Қазақстанда жалғастырған, сондай-ақ, жарты ғасырдан бері түрік тіліне, әдебиетіне, музыкасына қызмет еткен ақындардың бірі. Оның өмірі мен шығармашылығын зерттей келе, Ахыска түріктерінің әлеуметтік және мәдени өмірі жайлы терең түсіне аламыз.

Кілт сөздер: Камал Караев, Ахыска түріктерінің қуғындалуы, қазақ ақындары.

Камал Караев, один из последних современников сосланных в 1944 году турков-ахыска, является поэтом – продолжателем турецкого поэтического искусства в Казахстане, более полувека беззаветно служившим турецкому языку, литературе и музыке. При изучении его жизни и творческой деятельности ставится более понятной социальная и культурная жизнь турков-ахыска.

Ключевые слова: Камал Караев, ссылка турков-ахыска, казахские поэты.

Ø Giriş

Ahıska bölgesinin Kıpçak asıllı otoktan/yerli halkı ile aynı soydan olup daha sonraki yüzyıllarda Kazak, Borçalı'dan gelip Ahılkelek ve köylerine yerleşen Terekeme/Karapapak Türkleri de 1944 yılında Ahıska Türklerinin bir hissesi olarak sürgün edilmişlerdir. Ahıska, bölgesinde yer alan Adigün, Ahıska, Aspinza, Ahılkelek ve Bogdanovka adlı beş kent ve bu kentlere bağlı 219 köyde yaşayan 92.307 bin Ahıska ve Ahılkelek Türkü Orta Asya'ya sürgüne gönderilirken bütün taşınmaz kültür değerleri ile mal varlıklarını geride bırakmak mecburiyetinde kalmışlardır. Ancak, dillerini, dinlerini, sazlarını, sözlerini, örf ve âdetlerini, gelenek ve göreneklerini, töre ve inançlarını gittikleri yere götürmüşlerdir. Ahıska ve Ahılkelek Türklerinin beraberlerinde götürdükleri önemli kültür değerlerinden bazıları şüphesiz ki sazları, sözleri, türküleri, destanları, hikâyeleridir. Başka bir sözle Dede Korkut yâdigârı Türk âşıklık geleneğidir.

Farklı dil ve kültürlerin hakim olduğu toplumlarda yaşayan Türk halkları için âşıkların ve âşıklık geleneğinin önemi büyüktür. Vatanlarından koparılıp Orta Asya'nın çeşitli kültür çevrelerine dağıtılan Ahıska ve Ahılkelek Türklerinin millî ve manevî değerlerinin korunmasında ve gelişmesinde âşıkların önemli payı vardır. Çok dallı bir sanat olan âşıklık geleneği, tek başına bir halkın pek çok kültürel değerini, bu değerlerle birlikte halkın millî kimliğini koruyup, yaşatma gücüne sahiptir.

Türk âşıklık geleneğini Kazakistan'da sürgünde bulunan Ahıska Türkleri arasında yaşatıp geliştiren âşık şairlerden biri Âşık Kâmal Karaev'dir.

* Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Filoloji Fakültesi Öğretim Üyesi, Türkistan - Kazakistan. akafkasyali@hotmail.com

Bu çalışmanın maksadı, 1944'ten beridir Kazakistan'da yaşayan ve yarım asırdan fazladır Türk âşıklık geleneğini burada devam ettiren Karaev'i, onun sanatını ve eserlerini tanıtmaktır.

1. Âşık Şair Kâmal Karaev

Kâmal Karaev, 1938 yılında Gürcistan'ın Ahılkelek ilçesinin Bezirhana Köyü'nde (şimdi bu köy Aspinza reyonuna bağlıdır) dünyaya gelir. Altı yaşına yeni girmişken 1944 yılında sürgün edilen ailesinin yanında Kazakistan'a gider. İlk ve orta öğrenimini ailesinin zorunlu iskâna tabi tutulduğu Güney Kazakistan eyaletinin Çimkent şehrinin Telman kentinde Kazak okulunda tamamlar. Yine aynı yerde Hekimlik meslek yüksek okulunu bitirir ve 1960 yılında Sayram'da hekimlik hizmetine başlar. Bir yandan görev yaparken bir yandan da Almatı Kent Tasarrufatı Enstitüsü'nün ekstern programına devam eder ve 1977 yılında mezun olur. Aynı yıl vilayet kan merkezi müdürlüğü görevine atanır ve emekli oluncaya kadar burada çalışır.

Gençliğinden beri ilgi duyduğu saz, söz, şiir ve âşıklık sanatına, enstitüyü bitirdikten sonra daha fazla zaman ayırır. Türk âşıklık geleneğini öğrenir. Halk arasında âşık, şair olarak büyük saygı kazanır. Düğünlerde, derneklerde halkının gönlüne, duygularına tercüman olur. Hatta âşıklık geleneğinin önemli bir ögesi olan çirak yetiştirme işini de yürütür. Ondand ders almak isteyen gençlere saz, söz dersleri verir.

Kâmal Karaev, Ahıska Türklerinin etnik medeniyetini mevzu eden "Tatlı Puvar" filminde de rol alır. "Borc" kino rejisörlüğünü yapar.

Halkın sosyal ve kültürel gözcüsü ve sözcüsü durumunda olan âşık, halk tarafından Çimkent'ten milletvekili seçilerek aynı zamanda onların siyasî temsilcisi de olur.

Ahıska Türklerinin çıkardığı "Cenub Kazakistan" gazetesinin muhabiri unvanını alır.

1999-2004 yıllarında "Çimkent Türk Medeniyet Merkezi"nin, 2004 yılından itibaren ise "Güney Kazakistan Türk Millî Medeniyet Merkezi"nin başkanlığını yürütür.

Bu yıllar arasında üç kitap yayımlar ve üç filmde rol alır. 2005 yılında UNESCO tarafından "Orden Kokha" ve Avrupa Akademisi'nin "Hürmetli Profesörü" unvanları ile taltif edilir.

Yedi çocuk, 18 torun sahibidir. Sekiz dil bilmektedir.

Kâmal Karaev, "Biz Dünyaya Béle Gelmişik" adlı kitabında kendisini ve soyunu şöyle takdim etmektedir: "Men özüm 1938'ci ilde Aspinza rayonunun Bezirhana kendinde dünyaya göz açmışam. Géyd étmeliyem ki, bizim esil-neslimiz

Borçalı'dandır. Daha doğrusu, Borçalı bölgesinden, İmirhesen'den köçüb gelmişik. Şé'rlerimin birinde dédiyim kimi:

Men Kámalam, gemli başım dumanlı,
Kendim Bezirçana, kend sovétim Uvanrı,
Nenem Gızılhacılı, dedem Sarvanlı,
Erz éyleyib, men Sarvan'a gelmişem." (1: 24)

2. Eserleri

Kamal Karayev'in ilk eseri "Biz Dünyaya Béle Gelmişik"¹ adlı 103 sayfalık kitabıdır. O, kitabına dünyanın yaratılışı ile ilgili felsefi görüşlerini belirtip, Adem Peygamberden Nuh'a, Oğuz Han'dan Osman Bey'in babası Ertuğrul Gazi'ye kadar uzanan Türk soyunun silsilesini sunduğu sekiz sayfalık girişle başlamaktadır. Devamında "Kimdir Ahıska Türkü?" başlığı altında Ahıska Türklerini tanıtır onların coğrafyası, varlığı ve tarihi hakkında ileri sürülen yanlış görüşlere cevap verir. Ahıska Türklerinin gerçek kimlik ve coğrafyalarını tanıtır. "Bir Kendin Tarihinden" başlığı altında dünyaya göz açtığı ve altı yaşına kadar yaşadığı ata dede köyü Bezirhana Köyü'nü bütün yönleriyle anlatır. Kadim köy sakinlerini ve bütün tayfaları tanıtır. Hocaları, muallimleri, hekimleri, iş adamlarını, hukukçuları hülasa olarak köylerinde yetişen ve hâlihâzırda Kazakistan'da yerleşik bulunan bütün aileleri onlara ait sanat gruplarını tanıtır. Şair, bundan sonra 21 şiirine ve şakirdi Emirasan ile yaptığı bir atışmaya/deyişmeye yer vermiştir. Kitabın sonunda ise öğrencisi Emirasan'ı tanıtır onun 33 şiirini yayımlamıştır.

Kamal Karaev'in² ikinci eseri "Kéçmiştere Rehmet! Sağlara Nesihet!"³ adlı 210 sayfalık kitabıdır. İki bölümden meydana gelen kitap, giriş niteliğinde olan ve kendi hayatından da kısaca bahsettiği bir ön söz ile başlamaktadır. Birinci bölüm, Kazakistan'a birlikte geldikleri veya burada tanışıp, dost ve arkadaş oldukları kimselerden ahrete göç edenlerin arkasından yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. İlk manzumesi "Guran Bağıştérık" adını taşımaktadır. "Fatiha" ve "İhlas" sureleri ile kısa bir duadan oluşmaktadır. İkinci şiir olarak Yunus Emre'nin "Adı Gözel, Özü Gözel Muşammed" şiiri yer almaktadır. Devamında 67 tane manzume bulunmaktadır. İkinci bölümünde ise hayatta olan genç, yaşlı dostlarına ithaf ettiği 57 şiir bulunmaktadır. Kitabın son dört sayfasında da "Ürekten Aşan Lehzeler" başlığı altında veciz sözlerinden 40 tanesini beyitler şeklinde vermiştir.

Karaev'in üçüncü kitabı ise "Men Gülürem, İsterdim ki Sen de Gül"⁴ adlı 199 sayfalık latifeler kitabıdır. Kitabın bölümleri yoktur. Şair, "Menim Eziz Oşucum!"

¹ Kamal Karayev, Biz Dünyaya Béle Gelmişik, Azerbaycan Neşriyatı, 1997, Bakı.

² Şair ikinci kitabından itibaren "Karayev" olan soyadını, "Karaev" olarak değiştirmiştir.

³ Kamal Karaev, Kéçmiştere Rehmet! Sağlara Nesihet!, "Kitap" Baspası, Çimkent, 2008.

⁴ Kamal Karaev, Men Gülürem, İsterdim ki Sen de Gül, "Kitap" Baspası, Çimkent, 2009.

başlıklı kısa bir yazı ile kitabını okuyuculara takdim etmektedir. Bu kitabı yazma maksadını, başka bir ifade ile fıkra toplusu hazırlamasının sebebini şöyle açıklar:

“... milletimiz bu dünyemizde, hayatımızda çok acılar çekti, sürgün hayatı başından geçirdi, men de bu ağırları başından geçirmişem. Dayıma yanınızda olmuşam, neden bu acıları gülüşle dartıp üzmemek⁵, büyük Azerbaycan şairi Memmed Araz dediği kimi: ‘Derdi, dartıp üzümüni, derd üzer’⁶. Odur ki, sizderin simasına, üzüne gülüş getirmeğ isterem.” [2, 3].

“Şeyir Düniem” (Şiir Dünyam) başlığı altında 10 koşmasını yazdıktan sonra “3/4oca Nesreddin Kimdir?” başlığı altında Nasrettin Hoca hakkında bilgi verir. Daha sonra 400 civarında Nasrettin Hoca ve anonim halk fıkrasına yer verir. Ayrıca kitabın son üç sayfasına Türklerin soy kütüğüne ait tablolar yerleştirmiştir.

3. Karaev’in Şiirlerinin Biçim, Dil ve Üslup Özellikleri

3.1. Biçim Özellikleri

Karaev, âşık şiirinin yaygın kullanılan nazım şekli koşma türünü, özellikle 8 ve 11 heceli biçimini tercih etmiştir. Muhammesleri de vardır. Bu nazım türlerinin biçim özelliklerine riayet etmeye gayret etmiştir. Ancak hece sayısı eşitliğinde fazla titiz davranmamıştır. İrticalen söylemesinden ve sonradan şiirler üzerinde çalışmamasından olsa gerek hece sayılarında farklılıklar görülmektedir. Bazı mısralardan çıkarılabilecek uygun hece ve kelime varken çıkarmamış veya bazı mısralara uygun hece ve kelime eklenebilecekken bunu yapmamıştır. Şu örnekte görüldüğü gibi iki kelime değişikliği ile biçim ve kafiye yanlılığı ortadan kaldırılabildi:

Çoğ zaman seni Kâmal da çaldı,
Çaliban sennen ilhamını aldı.
Néce güzel toylar yollara saldı,
Ya şşı ki sen varsan, ay sedefli saz. [2, 7].

3/4éyli zaman seni Kâmal da çaldı,
Çaliban sennen o, ilhamın aldı.
Néce güzel toylar yollara saldı,
Ya şşı ki sen varsan, ay sedefli saz.

Âşığın bu rahatlığını kafiye oluşturmada da görmek mümkündür. Yarım kafiyenin çok olduğu şiirlerinde ses/kulak kafiyelerine hatta redif - kafiye karışıklığına da rastlanmaktadır. Âşık genelde sanat kaygısından, ölçü kafiye gerekliliğinden hâli bir anlatım tercih etmiştir.

---

⁵ Neden bu acıları gülüşle dartıp üzmemek: Niçin bu acılarımızı gülüş ile koparıp atmayalım.

⁶ Derdi koparıp atmayanı dert koparır.

“Çoğ neğme çaléller o téllerinde,
Neğmen var min bir dillerinde.
Gözel mecilis toy yollarında,
Yaşşı ki sen varsan, ay sedefli saz.” [2, 7].

Şairin ölçü bakımından düzgün ve kafiye bakımından zengin dörtlükleri az değildir.

“İnanméyin çoğ da vara,
Hörmet éyle vicdan ara,
Sen de olma baştı gara,
Baştı tağdan salan dünya.” [2, 5].

3.2. Şiirlerinin Dil ve Üslûp Özellikleri

Kazak, Borçalı, Ahılkelek ve Çıldır Terekeme/Karapapakları, Türkiye ile Azerbaycan Türkçesi arasında bir Türkçe kullanmaktadırlar. Terekeme/Karapapak tayfasına mensub bir ailenin çocuğu olan Kamal Karaev, yukarıda denildiği gibi 6 yaşında Ahılkelek'ten sürgün edilen ailesi ile Kazakistan'a gelmiştir. Burada ilk, orta ve yüksek öğrenimini Kazak Türkçesi ile görmüştür. Hatta Kazak Türkçesinin yanında aynı okullarda Rusça, Özbekçe dersleri de okumuştur. Ana dili Karapapak Türkçesi ile öğrenim görememiştir. Bütün bunlara rağmen ailesinde ve Ahılkelekli Terekeme/Karapapakların kümeleştiği muhitte büyüüp yetiştiği için ana dilini iyi öğrenmiştir.

Karaev duygu ve meramını şiirle ifade ettiği gibi düz yazıyla da anlatmıştır. Şiirlerinin bazıları hikâyeli türkü/şiir şeklindedir.

4. Şiirlerinde İşlediği Konular

Karaev, pek çok konuda şiir yazmıştır. “Allah”, “Peygamber”, “Kur'an”, “Millet”, “Vatan” sevgisi başta olmak üzere, “ana”, “kardeşlik”, “dostluk”, “kocalık”, “akrabalık” konularına çok yer vermiştir. Bunların yanında, önce ana yurtları Ahılkelek'in Bezirhana Köyü'nde şimdi ise Kazakistan'ın çeşitli il, ilçe ve köylerinde yaşayan tayfaları ile ilgili çok şiir yazmıştır. Toplumdaki sosyal, ahlâkî, insanî meselelerle ilgili şiirleri de az değildir. Ayrıca işlerinde başarılı olan gençleri, halkının emektar fertlerini, ninelerden dedelere kadar halkının uluları, ahrete irtihal eden bütün dostları hakkında da yazmış, onların meziyetlerini, özelliklerini, güzelliklerini yorumlamıştır.

4.1. Allah, Peygamber ve Kur'an Sevgisi

Şairin şiirlerinde işlediği konuların başında Allah, Resulullah ve Kur'an muhabbeti gelmektedir. 1997'de yayımlanan “Biz Dünyaya Béle Gelmişik” eserine Besmele ve “Yâ Rebbim!” ifadesi ile başlayıp, bütün kâinatı Allah'ın yarattığını ve kendisinin de ona iman ettiğini belirtmektedir. [1, 3]. Karaev, aynı kitapta yer alan “Çur'an” adlı şiirinde dinî kimliğini açık bir şekilde ortaya

koymaktadır. Adının Kâmal, dininin İslâm, peygamberinin Muhammed Mustafa ve kitabının Kur'an olduğunu belirtir.

Adım Kâmal, din Müselmandı,
Péygemberim Mehemmed Mustafamdı,
Canım Ğur'an'a ğurbandı,
Çünkü mene ferzdi Ğur'an." [1, 43].

Aynı şiirde Müslüman olan herkesin Kur'anı Kerim'den ders alması gerektiğini, ondan ders alanların öldüğünde huzur içinde ahrete gidebileceklerini söylemektedir.

“Sen ki ehli Müselmansan,
Ğur'an'dan dersin alasan,
Ölende ğismet olasan,
Sene imdâddı Ğur'an." [1, 43].

Kâmal Karaev, “Kécmiştere Rehmet! Sağlara Nesihet!” adlı ikinci eserine de İslâmî ifadelerle başlamaktadır. “Ğuran Bağıştêrik” adını taşıyan ilk manzume “Fatiha” ve “İhlas” sureleri ile kısa bir duadan oluşmaktadır. İkinci şiir olarak da Hz. Muhammed'e yazılan en güzel halk şiirlerinden biri olan Yunus Emre'nin “Adı Güzel Kendi Güzel Muhammed” şiirini, kendi şiveleri ile “Adı Gözel Péygemberdi Muğammed” adı altında almıştır [3, 7].

4.2. Millet ve Vatan Sevgisi

Şair aşık Kâmal Karaev, Türk olduğunun gururunu duyan, Türk soyunun kadimliğini, soyluluğunu bilen, Nuh Peygamber, Oğuz Ata, Dede Korkut neslinden geldiğini yeri geldikçe vurgulayan, kendisinin büyük Türk milletinin bir evladı olduğunun şuurunda olan, istilâ altındaki Türk yurtlarının bu cümleden Ahıska, Ahılkelek, Karabağ'ın Ermeni-Gürcü işgali altında bulunmasının acısını yüreğinde hisseden bir şairdir. İlk kitabının başlarında Türk milleti hakkında, kitabın hacmine oranla geniş bilgi vermesi [1, 3 vd.], üçüncü kitabının sonunda “Türklerin Soy Kütüğü” ile ilgili şemalarla bilgi vermesi [2, 186].onun mensubu olduğu Türk milletine muhabbetini ve saygısını göstermektedir.

Dünyaya göz açtığı, ilk havasını teneffüs ettiği Ahıska, Ahılkelek'i sık sık anmaktadır.

“Tepelerin ğoşa ğoşa,
Uca dağlar vurub başa.
Etrefindi dağlı méşe,
Ne gözelsen sen éy veten.” [2, 16].

Her ne kadar ata vatanları Türkistan'da yaşasalar da ana vatanını hiç unutmamaktadır. Pek çok şiirinde ana vatan hasretini, ana vatanları Ahıska,

A.Kafkasyalı. Ahıska sürgününün son tanıklarından âşık şair...

Ahılkelek'in başına getirilenleri yürek ağrısı ile ifade etmekte, ona kavuşacakları, tekrar onun koynunda yaşayacakları günü ümitle beklemektedir. Bir daha murada ersek, dağlarımızın göğsünde yatsak, derdimizi, gamımızı atsak ondan sonra canım senin olsun vatan demektedir:

“Bir de murada çatarı{ mı?
O döşderde yatarı{ mı?
Derdi, gemi atarı{ mı?
Onnan sora can ay veten.” [2, 16].

Âşık, Türk âşıklık geleneğinin vazgeçilmez unsuru olan sazı şiirlerine mevzu etme hususunda da kayıtsız kalmamıştır. Devamlı beraberinde bulundurduğu, onlarca gencin düğününü onunla birlikte yaptığı “Sedefli Sazı”na türkü koşmuştur. “Ya{şı ki Sen Varsan, Ay Sedefli Saz” koşması bu konuda yazılmış mükemmel şiirlerindedir [2, 6].

“Dede Gorgud'un göbuzu dönmüştü saza,
O güzel barma{lar téllerde geze.
Sıralı ferdeler⁷ üstünde üze,
Ya{şı ki sen varsan, ay sedefli saz.

Ço{ neğme çaléller o téllerinde,
Neğmen var min bir dillerinde.
Gözel mecilis toy yollarında,
Ya{şı ki sen varsan, ay sedefli saz.

Kéçmişde âşı{ları éşğa getirdin,
Elesger⁸, Şénnik⁹ tek ustazlar gördün,
Türlü havaları bir birce derdin,
Ya{şı ki sen varsan, ay sedefli saz.

Sen meclister ğulu, hem de bülbülü,
Ĝanannar helvetde ğedrini bili.
Gözeller neğmene oynoyuf geli,
Ya{şı ki sen varsan, ay sedefli saz.

Azerî âşı{lar sinesine mindin,
Ustaz tek çalanı Edalet zandın¹⁰,
Edalet çalanda bülbüle döndün,
Ya{şı ki sen varsan, ay sedefli saz.

⁷ Ferdeler: Sazın perdeleri.

⁸ Elesger: Âşık Ali Asker (1821-1926), Gökçe'de doğup büyüyen üstat Türk âşıklarından.

⁹ Şenlik (1850-1913), Çıldır'da doğup büyüyen üstat Türk âşıklarından.

¹⁰ Edalet zandın: Adalet zannettin. Adalet: Azerbaycan'ın çağdaş üstat âşıklarındandır. En iyi saz çalan âşık kabul edilir.

Ço{ zaman seni Kâmal da çaldı,
Çalıban sennen ilhamını aldı.
Néce güzel toylar yollara saldı,
Ya{şı ki sen varsan, ay sedefli saz.” [2, 6].

5. Sonuç

1944 Ahıska Sürgünü'nün son tanıklarından olan Âşık Kâmal Karaev, hayat hikâyesi ve eserleri ile Ahıska Türklerinin sosyal ve kültürel tarihine ışık tutmaktadır.

Kâmal Karaev, ana dili ile hiç öğrenim görmediği hâlde, ailesinden öğrendiği Terekeme/Karapapak ağzı Türkçe ile iyi derecede şiirler yazıp türküler koşmayı, hikâye anlatıp düğün dernek yönetmeyi ve çırak yetiştirmeyi başarmıştır. Bununla da Orta Asya'ya sürgün edilen Ahıska Türkleri arasında Türk âşıklık geleneğinin bütün canlılığı ile yaşamasına katkıda bulunmuştur.

Halkın bilgi düzeyinin artmasına ve aydınlanmasına önemli etkisi olan tiyatro ve müzik sanatının yaşamasına ve gelişmesine de önemli katkı sağlamıştır.

Karaev bir yandan Ahıska Türklerinin başına gelenleri yazarak bir yandan da Ahıska Türklerine, aynı zamanda Türk kültür ve medeniyetine hizmet eden bütün fedakâr, gayretli, başarılı insanları, bütün meziyet ve hünerleri ile şiirlerinde işleyerek unutulmaz kılmıştır.

Tespit edilen önemli bir husus da şudur ki, yarım asırdan fazla halkın sözcülüğünü, gözcülüğünü ve vekilliğini yapan Karaev, bu süre içerisinde yüzlerce gencin düğün derneğini yaparak onları satsız, sözsüz bırakmamış, Dede Korkut edasıyla onlara hayır dua kılmıştır.

KAYNAKÇA

a- Yazılı Kaynaklar

1. KARAYEV, Kâmal (1997), Biz Dünyaya Béle Gelmişik, Bakü.
2. KARAEV, Kâmal (2009), Men Gülürem, İsterdim ki Sen de Gül, “Kitap” Baspası, Çimken.
3. KARAEV, Kâmal (2008), Keçmiştere Rehmet! Sağlara Nesihet!, “Kitap” Baspası, Şimkent.
4. TÜRKİ, İbrahim (2007), Ahıska Türklerinin Tarihi, Edebiyatı ve Âşıklarının Kısa Antolojisi, “Kitap” Baspası, Şimkent.
5. BALA, Mirza (1977), “Karapapak”, İslâm Ansiklopedisi, MEB Yay., C. 6, İstanbul.
6. HACIYEV, Valeh (1991), Folklorumuzun Üfûğleri (Azerbaycan-Gürcü Folklor Elâğeleri Tiri{inden), Yazıçı Neşriyatı, Bakı.
7. KAFKASYALI, Ali (1999), Farklı Bir Âşık Tipi Olarak Çıldırılı Âşık Şenlik, “Türk Yurdu” Dergisi, Şubat, Ankara.
8. KASANOV, Ziyaeddin - HASANOV, Sedir - KURBANOV, Hetem (2007), A{ıska Türkleri, O Cümleden Terekemelerinin Tari{i ve Örf-Âdetleri, “Kitap” Baspası, Şimkent.
9. PİRİYEV, Allahverdi, PİRİYEVA, Sevil (2007), Türksüz Kalan Ahıska, Vektor Neşrler Evi, Bakı.

A.Kafkasyalı. Ahıska sürgününün son tanıklarından âşık şair...

10. PİRİYEVA, Sevil, PİRİYEV, Allahverdi (2003), Türk Dünyası ve Ata Yurdum Ahıska, Tuna Yay., Bakı.
11. BOSTAN, İdris, Ahıska, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, C. 1, 1988, İstanbul.

b- Sözlü Kaynaklar (s.k.)

1. 15 Nisan 2012, Çimkent, Âşık Şair Kâmal Garaev anlatımı, özel arşivimiz.
2. 15 Mayıs 2012, Türkistan, Âşık Şair Kâmal Garaev anlatımı, özel arşivimiz.

REZUME

A.KAFKASIALU (Turkistan) POET KÂMAL KARA EV AS THE LAST EYEWITNESS OF AHISKA TURKS REPRESSION

In 1944, the last eyewitness of Ahıska repression, Kâmal Karaev was a great poet who made great contribution to poetry tradition of Kazakhstan; also a person who served for Turkic language and literature, music; who led know about national and spiritual anguish of Turkic people. From researching his life and works we can see the social and cultural life of Ahıska Turks.

Key words: Kemal Karaev, Ahıska Repressions, Poets of Kazakhstan.